

PRIDĖTINĖS VERTĖS MOKESČIO EFEKTYVUMO EKONOMINĖ ANALIZĖ

Dovilė Sujetaitė, Dovilė Kurtinaitytė-Venediktovienė

Tel. +370 627 35 250, el. p.: dovile.sujetaite@gmail.com; dovilekurtinaityte@gmail.com
Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Tel. (8 5) 271 4625, el. p. roffice@mruni.eu

Anotacija. Straipsnis skirtas Pridėtinės vertės mokesčio, kaip svarbiausio iš netiesioginių mokesčių, ekonominio efektyvumo vertinimui. Nagrinėjama dabartinės Pridėtinės vertės mokesčio sistemos trūkumai, aptariamos jų šalinimo priemonės bei sistemos tobulinimo galimybės visos Europos Sąjungos mastu. Straipsnyje analizuojama pridėtinės vertės mokestis finansų krizės aplinkoje, plačiau nagrinėjama, kaip valstybės narės keitė pridėtinės vertės mokesčio tarifus, kokie veiksniai tai įtakojo. Plačiau aprašoma Lietuvos mokesčių sistemos reforma krizės metu, apskaičiuojama pridėtinės vertės mokesčio dalis visose mokesstinėse pajamose ir bendrajame vidaus produkte. Siekiant pagrįsti šio mokesčio svarbą šalies pajamose, pateikiamas statistiniu metodu parengtas ekonometrinis modelis, kuris atskleidžia pridėtinės vertės mokesčio priklausomybę nuo kitų ekonominių rodiklių.

Reikšminiai žodžiai: Pridėtinės vertės mokestis, netiesioginis mokestis, harmonizavimas, ekonominė analizė, efektyvumas.

IVADAS

Valstybės funkcijoms vykdyti reikia didelių finansinių išteklių, svarbiausias jų – mokesčiai. Neretai valstybėse mokesstinės pajamos sudaro didžiausią dalį gaunamų biudžeto pajamų. Vienas iš svarbiausių nacionalinių biudžetų įplaukų šaltinių, o daugelyje valstybių narių ir pagrindinis, yra pridėtinės vertės mokestis (toliau – PVM). PVM vienintelis netiesioginis mokestis, kuris yra harmonizuotas Europos Sąjungoje (toliau – ES) ir veikia praktiškai vieningu principu. Nepaisant to, nors PVM ir praėjo ilgą harmonizavimo etapą, vis dar susiduriama su šio mokesčio reglamentavimo, apmokestinimo, surinkimo ir kitomis problemomis.

Praėjus daugiau nei 40 metų nuo bendros PVM sistemos sukūrimo, reikėtų kritiškai pažvelgti į PVM sistemą, siekiant didinti minėtos sistemos ir bendrosios rinkos suderinamumą bei PVM sistemos kaip įplaukų šaltinio pajėgumą, didinant jos ekonominį veiksmingumą ir stabilumą, tuo pat metu mažinant reikalavimų laikymosi ir surinkimo sąnaudas. Svarbu ir tai, jog paprastesnė PVM sistema taip pat reikėtų mokesčių mokėtojų ir mokesčių administratorių veiklos sąnaudų sumažinimą ir biudžeto grynosios naudos padidėjimą. Todėl, atsižvelgiant į PVM sistemos reglamentavimo spragas, tai pat per pastarąją finansų krizę išryškėjusius didelius sunkumus viešųjų finansų srityje, valstybių narių perėjimą nuo tiesioginio apmokestinimo prie netiesioginio, tampa svarbu kurti paprastesnę ir veiksmingesnę PVM sistemą bei visa tai pagrįsti ekonominiu vertinimu.

Mokslinio straipsnio aktualumas: PVM reglamentavimas ES – tai plati tiek ekonominiu, tiek politiniu požiūriu reikšminga mokslinė tema. Po šio mokesčio įvedimo ir sprendimo kurti bendrą PVM sistemą buvo iškelta svarbi užduotis – sukurti tokią mokesčio reglamentavimo sistemą, kad būtų užtikrintas visų šalių narių PVM sistemos efektyvumas individualiai bei visos Europos Ekonominės Bendrijos (toliau – EEB) lygiu.

Mokslinio straipsnio autorės nuodugniai išanalizavo PVM teisinį reglamentavimą ES, naujausius Europos Komisijos (toliau – EK) siūlymus, PVM įstatymo pakeitimus, statistinę informaciją, mokslinę literatūrą. Autorės atkreipia dėmesį būtent į šiuo metu vykstančias mokslines diskusijas dėl PVM sistemos ir reglamentavimo tobulinimo, didelį dėmesį skiriant tarifų ir lengvatų vertinimui. Autorės straipsnyje pateikė ekonominę šio mokesčio efektyvumo apžvalgą bei ištyrė PVM priklausomybę nuo kitų ekonominių rodiklių.

Mokslinio tyrimo tikslas – išanalizuoti PVM efektyvumą ir svarbą šalių ekonomikai. **Mokslinio tyrimo objektas** – pridėtinės vertės mokesčiai.

Mokslinio straipsnio uždaviniai:

1. Išskirti svarbiausias PVM sistemos tobulinimo galimybes.
2. Išanalizuoti PVM ekonominės krizės aplinkoje.
3. Įvertinti PVM vaidmenį šalių ekonomikai ir valstybės biudžetui.
4. Ištyri PVM priklausomybę nuo kitų ekonominių veiksnių.

Moksliniame straipsnyje taikomi tyrimo metodai: aprašomasis metodas, mokslinės literatūros analizė, statistinė duomenų analizė, analitinis metodas, matematinė analizė, teisinių dokumentų analizė, lyginamoji analizė.

1. PVM HARMONIZAVIMO TRŪKUMAI IR SISTEMOS TOBULINIMAS.

Apie netiesioginių mokesčių, tarp jų ir PVM, harmonizavimą jau buvo kalbama nuo pat ES kūrimosi pradžios. EB steigimo sutarties 1957 m. nuostatos, skirtos netiesioginiams mokesčiams harmonizuoti, apima 90-93 straipsnius (nauja redakcija 1992 m. 95-99 str.). Pagal 99 straipsnį EK svarstė, kaip atsižvelgiant į bendrosios rinkos interesus būtų galima suderinti apyvartos mokesčius, akcizą ir kitas netiesioginio apmokestinimo formas, įskaitant valstybių narių tarpusavio prekyboje taikomas išlyginamąsias priemones reglamentuojančius valstybių narių teisės aktus¹.

Tuometiniai netiesioginiai mokesčiai buvo taikomi kiekvienoje EB šalyje (Belgijoje, Vokietijos Federacinėje Respublikoje, Prancūzijoje, Italijoje, Liuksemburge, Nyderlanduose)² skirtingoms prekėms, buvo nevienodo dydžio ir verslo apmokestinimą įtakojo skirtingai. 1963 metais EK paskyrė grupę ekspertų (vadinamąjį Neumarko komitetą) išanalizuoti šių valstybių fiskalines sistemas ir pateikti rekomendacijas, kaip būtų galima jas suvienodinti. Neumarko komitetas savo ataskaitoje pasiūlė tuometinėje EB teritorijoje įvesti bendrąjį pardavimo mokesčių³, pavadintą PVM. Po šio mokesčio įvedimo ir sprendimo kurti bendrą PVM sistemą buvo iškelta svarbi užduotis –

¹ Europos Sąjungos sutartis 1992. URL: <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm>, [2012 11 12].

² Dešimt istorinių žingsnių. URL: http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_2/index_lt.htm, [žiūrėta 2012 11 30].

³ H. Gabartas EB sutartyje įtvirtintų pagrindinių laisvių įtaka valstybių narių tiesioginių mokesčių teisiniam reguliavimui. Daktaro disertacija: Lietuvos teisės universitetas, 2004.

Pagal EK siūlymą, vienas iš būdų siekiant mažinti administracinę naštą verslui, yra atleidimas nuo PVM įmonių, kurių metinė apyvarta neviršija tam tikros ribos. Atsižvelgiant į šį siūlymą Lietuvoje nuo 2012 m. sausio 1 d. registravimosi PVM mokėtojai riba padidinta nuo 100 000 litų (apie 29 000 eurų) iki 155 000 litų (apie 45 000 eurų)⁷. Tuo siekiama supaprastinti PVM administravimą, padidinti jo efektyvumą bei minėtos ribos padidinimas tikėtasi taip pat prisidės prie smulkaus verslo skatinimo. Svarbu pabrėžti, kad registravimo PVM mokėtojai riba Lietuvoje šiuo metu yra viena didžiausių tarp ES valstybių. Daugelyje šių šalių, kurių ekonomika, įmonių ir jų apyvartos dydis gerokai didesnis negu Lietuvos, taikoma mažesnė arba beveik tokia pati registravimo PVM mokėtojai riba: Danijoje yra 6,7 tūkstančių eurų, Vengrijoje – 18,3 tūkstančių eurų, Vokietijoje – 17,5 tūkstančių eurų, Italijoje ir Austrijoje – 30 tūkstančių eurų.

2. PVM sistemos reglamentavimo sudėtingumas. Apmokestinimo PVM tvarką apsunkina daugelis pagal ES PVM teisės aktus valstybėms narėms suteiktų alternatyvų ir leidžiančių nukrypti nuostatų, dėl kurių ES taikomos skirtingos taisyklės. Atsižvelgiant į visos mokesčių politikos koordinavimą ES, kaip vieną iš prioritetinių sričių *BusinessEurope* išskiria PVM ir teigia, kad skirtingos PVM normos daro poveikį kapitalo ir prekybos judėjimui, bent jau vidutiniu laikotarpiu, todėl tai svarbu bendros rinkos veikimui⁸. Kadangi pastebima tendencija didinti vartojimo mokesčius, galėtų būti naudinga koordinuoti politiką, kuria siekiama padidinti standartines PVM normas, arba apriboti sumažintų (lengvatinių) PVM normų taikymą.

Diskuotinas klausimas ir dėl PVM atskaitos. Visiems neutraliausia būtų mokėjimais grindžiama PVM sistema, pagal kurią prievolė apskaičiuoti PVM ir teisė į jo atskaitą atsirastų tada, kai atsiskaitoma už prekes ir paslaugas. Nustačius tokią sistemą, taip pat sumažėtų PVM nuostolių dėl pirkėjų nemokumo. Taikant mokesčių grąžinimo kitoje valstybėje narėje įsteigtoms įmonėms tvarką, faktinė PVM atskaita sudėtinga ir užtrunka. Šią problemą galėtų padėti išspręsti vieno langelio principas, pagal kurį valstybėje narėje sumokėtą pirkimo PVM įmonės galėtų išskaičiuoti iš toje šalyje mokėtino PVM⁹.

Kitas svarbus reglamentavimo aspektas dėl dvigubo paslaugų apmokestinimo ar neapmokestinimo. Vienas iš sprendimų būtų mokesčių institucijų skatinimas bendradarbiauti tarptautiniu lygiu PVM srityje.

Įplaukų iš PVM surinkimo tobulinimas. Analizuojant pajamų iš PVM surinkimo dinamiką, reikėtų atsižvelgti į atleidimo nuo PVM nuostatas. Būtent atleidimas nuo PVM prieštarauja PVM kaip didesnės bazės mokesčio principui. Ilgalaikė daugelio esamų atleidimo nuo PVM nuostatų nauda yra abejotina. Sumažinus atleidimo nuo PVM atvejų skaičių ir išplėtus mokesčio bazę, padidėtų mokesčio veiksmingumas bei neutralumas ir atsirastų pagrįsta alternatyva PVM tarifo didinimui. Iki šiol tebevyksta diskusijos dėl pašto paslaugų, finansinių ir draudimo paslaugų atleidimo nuo PVM nuostatų.

⁷ Mokesčių pasikeitimai 2012 metais. URL: <http://www.finmin.lt/web/finmin/2012mokesciai>, [2012 11 04].

⁸ 2009 m. spalio 20 d. *BusinessEurope* nuomonė dėl partnerystės siekiant sąžiningos ir veiksmingos PVM sistemos. URL: http://ec.europa.eu/bepa/pdf/monti_report_final_10_05_2010_lt.pdf, [žiūrėta 2012 11 25].

⁹ Žalioji knyga - PVM ateitis. Paprastesnės, stabilesnės ir veiksmingesnės PVM sistemos kūrimas. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0695:FIN:LT:PDF>, [žiūrėta 2012 11 20].

3. PVM sistemos apsaugos nuo sukčiavimo didinimas. Kaip vienas iš šios problemos sprendimo būdų tai, jog pirkėjas nurodytų bankui sumokėti už prekes ir paslaugas, o bankas mokėjimą padalytų į tiekėjui sumokamą apmokestinamą sumą ir tiesiogiai mokesčių institucijai pervedamą PVM sumą. Taikant šį metodą, išnyktų karuselinis sukčiavimas, tačiau reiktų gerokai keisti tvarką, kurią visos įmonės ir mokesčių administratoriai taiko tvarkydami PVM. 2012 m. EK pasiūlė greito reagavimo priemonę¹⁰, kad valstybės narės galėtų geriau reaguoti įtariamam sukčiavimo atvejais. Pagal greitojo reagavimo mechanizmą valstybė narė, netikėtai susidūrusi su stambaus masto sukčiavimo PVM atveju, galėtų įgyvendinti tam tikras neatidėliotinas priemones, kurios šiuo metu pagal PVM teisės aktus nenumatytos. Pasiūlyme numatyta, kad valstybės narės per mėnesį galėtų taikyti atvirkštinio apmokestinimo mechanizmą, pagal kurį prievolė sumokėti PVM tenka prekių ar paslaugų gavėjui, o ne prekių tiekėjui ar paslaugų teikėjui. Dėl to valstybės narės galėtų daug veiksmingiau kovoti su tokiais sudėtingomis sukčiavimo schemomis, kaip karuselinis sukčiavimas, ir sumažinti finansinius nuostolius.

4. PVM tarifų tobulinimas. Plačios bazės PVM sistema, pagrįsta vienu tarifu, galima sakyti atitiktų gryno vartojimo mokesčio idealą, kuris sumažintų reikalavimų laikymosi sąnaudas. Tačiau standartinis tarifas ES taikomas tik maždaug dviem trečiosioms bendrojo vartojimo, o likusiam trečdaliui taikomos įvairios atleidimo nuo PVM nuostatos ar lengvatiniai tarifai¹¹. Lengvatinius tarifus dažnai rekomenduojama taikyti kaip politikos priemonę, visų pirma dėl sveikatos, kultūros ir aplinkos apsaugos priežasčių, siekiant sudaryti lygias ir lengvas sąlygas gauti švietimo bei kultūros informaciją ir pagalbą plėtojant išteklių požiūriu veiksmingą augimą¹². Dėl tarpvalstybinių sandorių, susijusių su lengvatiniu tarifu apmokestinomis prekėmis ar paslaugomis, įmonės patiria reikalavimų laikymosi sąnaudų ir susiduria su teisiniu neapibrėžtumu. Ši problema tampa ypač aktuali, kai įmonės privalo sumokėti PVM valstybėje narėje, kurioje jos nėra įsteigtos.

Išanalizavus dabartinės PVM sistemos trūkumus, apibendrintai, galima išskirti tris pagrindinius naujosios PVM sistemos tikslus: *pirma*, PVM turi būti palankesnis įmonėms. Verslui palankesniai PVM sukurti numatytos priemonės: tarpvalstybiniais sandoriais skirto vieno langelio principo plėtojimas, PVM deklaracijų standartizavimas ir galimybė centriniame interneto portale lengvai gauti išsamią informaciją apie visas nacionalines PVM sistemas¹³; *antra*, PVM turi būti veiksmingesnis, siekiant sukurti tvarų ekonomikos augimą. Išplėtusios mokesčio bazės ir apribojusios sumažintų tarifų taikymą, valstybės narės galėtų gauti naujų pajamų, nepadidinusios tarifų. Kai kuriose valstybėse narėse dar netgi būtų galima sumažinti standartinį PVM tarifą, nedarant

¹⁰ PVM. Komisija siūlo naują greito reagavimo į sukčiavimo atvejus priemonę. URL: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/semeta/headlines/news/2012/07/20120731_it.htm, [žiūrėta 2012 11 03].

¹¹ Study on reduced VAT applied to goods and services in the Member States of the European Union. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/study_reduced_vat.pdf, [žiūrėta 2012 10 10].

¹² On the future of VAT Towards a simpler, more robust and efficient VAT system. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0695:FIN:EN:PDF>, [žiūrėta 2012 10 15].

¹³ Būsima PVM sistema siekiama skatinti verslą ir ekonomikos augimą. URL: europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1508_it.doc, [žiūrėta 2012 10 17].

poveikio pajamoms, jeigu būtų pašalintas atleidimas nuo mokesčio ir mokesčio sumažinimas; *trečia*, būtina užkirsti kelią didžiuliams nuostoliams, kurie patiriami dėl nesurinkto PVM ir sukčiavimo. Apskaičiuota, kad nesurenkama (t. y. PVM nepriemoka) apie 12 % viso PVM, kuris turėtų būti surinktas.

Galiausiai daroma išvada, kad seniai nagrinėjamas perėjimo prie PVM sistemos, grindžiamos apmokestinimu kilmės vietoje, klausimas nebeaktualus¹⁴. Todėl PVM ir toliau renkamas paskirties šalyje, kur įsikūręs klientas.

2. APMOKESTINIMO PRINCIPAI IR EKONOMINIS PVM EFEKTYVUMO VERTINIMAS.

2.1. Apmokestinimo principai PVM aspektu.

Kiekvienai šaliai labai svarbu turėti efektyvią mokesčių sistemą, kad mokesčių administravimo išlaidos būtų kuo mažesnės, o surenkamų pajamų į valstybės biudžetą būtų kuo daugiau. Siekiant sukurti apmokestinimo atžvilgiu palankią ir ekonominiu atžvilgiu efektyvią mokesčinę PVM aplinką, reikėtų vadovautis šiais pagrindiniais apmokestinimo principais, kuriuos išskiria šiuolaikiniai ekonomistai (Buškevičiūtė, 2005):

- **Teisingumu.** Pagal teisingumo principą mokesčiai turi būti nustatomi remiantis bendromis objektyviomis taisyklėmis, kurios daugumos pripažįstamos kaip teisingos ir išmintingos. Šį principą tiesiogiai perteikia tarptautinės sutartys, ES direktyvos, nustatančios PVM reglamentavimą ES ir nacionaliniai atskirų šalių PVM įstatymai.
- **Administraciniu paprastumu.** Vadovaujantis administracinio paprastumo principu PVM mokesčio ėmimas turi būti lengvai įgyvendinamas, nesukelti mokėtojams rūpesčių, mokesčio ėmimo išlaidos turi būti minimalios ir sudaryti kuo mažesnę mokesčio dalį. Nors PVM laikomas kaip vienas iš lengviausiai administruojamų mokesčių dėl vienodo tarifo taikymo, tačiau neretai mokesčio lengvatos komplikuoja administracinį paprastumą konkrečios šalies atveju, o administracinės sąnaudos verslui – viena iš aktualių problemų pastaruoju metu. Taigi praktiškai minėtą principą įgyvendinti yra gana sunku, todėl EK pastaruoju metu teikdama pasiūlymus ir bando spręsti šią PVM administravimo problemą.
- **Mokestinių įplaukų produktyvumu bei elastingumu.** Mokestinių įplaukų produktyvumas reiškia pakankamą pajamų apimtį, reikalingą valstybės išlaidoms dengti. Elastinga mokesčių sistema yra ta, kurioje vyrauja vartojimo, o ne turto mokesčiai.¹⁵ Tai patvirtina ir atlikta ekonominė analizė, kuri rodo PVM, kaip vartojimo mokesčio, svarbą mokesčinėse įplaukose ir PVM dalį nuo BVP proc.

¹⁴ Communication from the commission to the european parliament, the council and the european economic and social committee. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/key_documents/communications/com_2011_851_en.pdf, [žiūrėta 2012 12 05].

¹⁵ Rakauskaitė R. Mokesčių sistemos vertinimo teorinis pagrindimas//mokslo darbai. – Kaunas: Lietuvos žemės ūkio universitetas, 2006. - URL: http://www.asu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2006/finansai/Rakauskaite%20Roma.pdf, [žiūrėta 2012 11 15].

1 lentelė. PVM lyginamasis svoris mokestinėse pajamose ir BVP.

Metai	PVM, mln. litų	BVP to meto kainomis, mln. litų	Mokestinės pajamos, mln. litų	PVM dalis mokestinėse pajamose, proc.	PVM dalis nuo BVP, proc.
2004	4005,9	62997,371	9342,128	42,88	6,36
2005	5033,4	72401,944	10898,462	46,18	6,95
2006	6195,5	83227,148	13244,536	46,78	7,44
2007	7893,5	99229,294	15652,872	50,43	7,95
2008	8769,8	111920,144	17982,213	48,77	7,83
2009	6612	92032,404	13265,005	49,85	7,18
2010	7404	95323,228	12688,688	58,35	7,77
2011	8320,2	106369,941	14583,016	57,05	7,82

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys.

Pateikti skaičiavimai patvirtina, jog PVM pajamos sudaro vidutiniškai daugiau nei pusę pajamų, surenkamų iš mokesčių (procentas svyruoja nuo 42,88 iki 68,16). 10 metų laikotarpio PVM dalies mokestinėse pajamose vidurkis yra 52,70 proc. Reikšmingą vietą PVM užima ir BVP dalyje, PVM lyginamasis svoris nuo BVP vidutiniškai yra 7,33 proc.

- **Ekonominiu efektyvumu.** Šis principas reikalauja, kad mokesčiai netrukdytų siekti ekonominių tikslų (ūkio stabilumo, jo augimo, visiško užimtumo), skatintų šiuos tikslus pasiekti, neiškreiptų išteklių paskirstymo, nepakenktų darbingumui, o priešingai – jį skatintų. Apmokestinimas neturėtų mažinti minimalaus vartojimo. PVM ekonominio efektyvumo vertinimas yra vienas iš svarbiausių principų dėl didelių PVM įplaukų į valstybės biudžetą.

Tarptautinis valiutos fondas 2011 m. atliko PVM efektyvumo tyrimą valstybėse pagal pajamų rūšį. Tyrimo metu buvo įvertintas PVM efektyvumas naudojant formulę: $E^c = R/\tau C$, kur E^c – efektyvumas, R – PVM pajamos, τ – standartinis tarifas, C – vartojimas. Gauti rezultatai pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Pridėtinės vertės mokesčio efektyvumas

Pajamų rūšis	PVM tarifo vidurkis (%)	PVM efektyvumas (%)
Žemos pajamos	16	38
Žemesnės nei vidutinės pajamos	13	46,6
Didesnės nei vidutinės pajamos	15	51,6
Aukštos pajamos	20	55,6

* Apskaičiuota remiantis 2010 m. duomenimis.

Kaip matoma iš atlikto tyrimo, aukštas pajamas generuojančios valstybės taikydamos aukštesnį PVM tarifą, atitinkamai gauna didesnes PVM įplaukas ir dėl to pasižymi didesniu šio mokesčio ekonominiu efektyvumu. Priešingas atvejis yra žemesnes pajamas gaunančiose valstybėse.

3. PVM EKONOMINĖS KRIZES METU VERTINIMAS.

Pasaulį ištikusi finansų sistemos krizė didesniu ar mažesniu mastu palietė daugumą pasaulio šalių, kurios susidūrė su rimtu ekonominiu nuosmikiu. Atsižvelgiant į tai, kad krizės metu didėjo šalių įsiskolinimai, valstybės išlaidos, kaip vienas iš sprendimų padengti vis didėjantį biudžeto deficitą, buvo mokesčių sistemos pertvarka. Todėl tampa aktualu išanalizuoti, ar šalys keitė PVM tarifus, kokie ekonominiai veiksniai nulėmė tarifų keitimą, kokią įtaką tai padarė tarptautinei prekybai ir kaip keitėsi PVM surenkamos įplaukos.

3.1. PVM įtaka tarptautinei prekybai.

Mokslininkai Mihir A. Desai (Harvardo universitetas) ir James R. Hines Jr. (Mičigano universitetas) atliko tyrimą savo moksliniame veikalė „Pridėtinės vertės mokesčiai ir tarptautinė prekyba: įrodymai“. Daugelis ekonominių teorijų teigia, kad valiutų sureguliuojamas apsaugos eksportą ir importą nuo PVM įtakos, kadangi jų svyravimai visiškai anuluoja bet kokią įtaką, padarytą PVM. Šie mokslininkai nusprendė patikrinti ir pateikti įrodymus moksliniame straipsnyje. Atlikus tyrimą ir ištyrus 136 šalis buvo pastebėta, kad priklausomybė nuo PVM lemia mažesnius importo ir eksporto rodiklius. Šalyse, kuriose yra įvestas PVM, eksportas yra vienu trečdaliu mažesnis negu šalyse, kurios šio mokesčio neturi. Buvo ištirta, kad 10 procentų didesnės PVM pajamos lemia 2 procentais mažesnį eksportą. Mokslininkai pažymi, kad PVM įtaka yra labiau jaučiama mažas ar vidutinės pajamas gaunančiose šalyse. Tyrimas parodė, kad PVM augimas turi stiprų poveikį daugeliui ekonomikos veiksnių: mokesčio tarifo padidėjimas tiesiogiai įtakoja tarptautinę prekybą tiek verslui, tiek fiziniams asmenims, tačiau labiausiai pirkėją bei samdomus darbuotojus privačiame sektoriuje. Daroma prielaida, kad įmonės taupys papildomos darbo jėgos sąskaita arba netgi mažins esamų darbuotojų skaičių. Statistiniai duomenimis samdomų darbuotojų skaičius per 2010 m. augo apie 3 %, o 2011 m. jis žymiai sumažėjo dėl PVM tarifo didinimo. Mokslininkai pabrėžia, kad keisti PVM tarifą šaliai yra nenaudinga ne tik dėl to, kad laikinai yra sunku tiek privačiam, tiek viešam sektoriui prisitaikyti naujo mokesčių sistemoje, bet ir dėl galimo ekonomikos išbalansavimo. Žinoma, šis teiginys nekeičia fakto, kad didesnis PVM tarifas ženkliai padidina šalies biudžeto pajamas.¹⁶ Taigi mokslininkų nuomone, keisti PVM tarifą nėra naudinga šalies ekonomikai, (neskaitant fakto, kad padidės šalies biudžeto pajamos).

3.2. PVM reformos analizė Lietuvoje.

Baigiantis 2008 m. buvo priimti sprendimai dėl mokesčių sistemos reorganizavimo. Kaip vienas iš svarbesnių pakeitimų buvo PVM tarifo didinimas ir daugumos PVM lengvatų panaikinimas. Nuo 2002 m. mėsos gaminiams, žuviai, vaisiams ir daržovėms taikytą lengvatinį 5 proc. PVM tarifą 2009 m. pakeitė bendras 19 proc. PVM tarifas, galiojantis visoms prekėms¹⁷. PVM tarifo didinimas nuo 18 iki 19 proc. 2009 m. pradžioje, ir nuo 19 iki 21 proc. nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. daugumos analitikų buvo vertinamas

¹⁶ Desai, Mihir A., Hines, James R. Value-Added Taxes and International Trade: The Evidence, 2005, Mimeo, University of Michigan.

¹⁷ Didesnis PVM smogs mėsos verslui. URL: <http://kauno.diena.lt/dienrastis/ekonomika/didesnis-pvm-smogs-mesos-verslui-223868>, [2012 11 19].

labiau kaip teigiamas sprendimas. Tai grindžiama, jog mokesčiai turi plačią apmokestinimo bazę, nesudėtinga apmokestinti paslaugas, mokesčio veikimo mechanizmas neleidžia išvengti apmokestinimo, lengva jį surinkti. Nors tam pritaria ir ne visi mokesčių ekspertai, vis dėlto dažniausiai sutinkama, jog PVM, priešingai pajamų mokesčiams, yra neutralus verslui¹⁸.

Reikėtų pažymėti, jog nuo 2000 m. iki 2008 m. įplaukos į valstybės biudžetą iš PVM pastoviai augo¹⁹. PVM surinkimo į valstybės biudžetą didėjimui įtakos turėjo augusios vartotojų išlaidos bei prekių ir paslaugų kainos. Prasidėjus ekonominiam nuosmukiui 2009 m. PVM į biudžetą surinkta 26,44 proc. mažiau, lyginant su 2008 m. Pagrindinė priežastis, lėmusi PVM surinkimo mažėjimą buvo gyventojų išlaidų mažėjimas ir galbūt PVM tarifo didinimas, kas vertė vartotojus mažiau pirkti. Nuo 2004 m. PVM dalis mokesstinėse pajamosse didėjo, tik 2008 m. ir 2009 m. matomas nedidelis sumažėjimas (atitinkamai 48,77 proc. ir 49,85 proc.). Sumažėjimas grindžiamas sumažėjusia prekių ir paslaugų pardavimų apimtimi bei mažėjančia užsienio prekyba. Iš to matoma, kad buvo siekiama surinkti į biudžetą daugiau lėšų, tačiau pasireiškė Lafero efektas – pasiektas ribinis taškas, kai didinant mokesčius gaunamų mokesčių įplaukų suma mažėja. Sprendimas didinti mokesčius nebuvo įvertintas Lietuvos kaip ekonominio darinio ypatumais (demografinė padėtis, privačios skolos lygis, užimtumas, einamosios sąskaitos balansas), o pasikliauta užsienio šalių patirtimi²⁰.

Nuo 2011 m. sausio 1 d., kaip vienas iš pozityviausių mokesčių projektų pakeitimų verslui, buvo PVM lengvatinio 9 proc. tarifo viešbučių paslaugoms grąžinimas. Ši lengvata buvo priimta metams. Dėl viešbučių paslaugų lengvatos priėmimo buvo įvairių diskusijų. Tačiau, kaip rodo duomenys, PVM tarifo sumažinimas turėjo teigiamą įtaką ne tik verslui, bet ir valstybės biudžetui, nes Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenimis per pirmąjį šių metų pusmetį viešbučių sektorius sumokėjo 20,8 proc. daugiau įvairių mokesčių valstybei, negu per atitinkamą 2010 metų laikotarpį. Iš viso net 40,4 mln. Lt²¹.

Apibendrintai galima teigti, jog vien PVM ir kitų mokesčių didinimas negalėjo sudaryti ir nesudarė pakankamų sąlygų išeiti iš ekonomikos iš krizės. PVM mokesstinė reforma buvo ne tiek siekiama neutralizuoti krizės pasekmes ekonomikai, kiek surinkti daugiau pajamų į biudžetą, siekiant stabilizuoti valstybės finansų sistemą.

3.3. PVM reformos kitose ES šalyse.

Analogiškų priemonių mokesčių politikos srityje krizės sąlygomis ėmėsi ir dauguma ES valstybių. Pagal pateiktą EK PVM tarifų taikymą šalyse narėse²² (2012), matoma, jog beveik visos šalys didino PVM tarifus ar kitaip keitė apmokestinimo politiką

¹⁸ Davulis G. Lietuvos mokesčių politikos, vykdytos krizės sąlygomis, vertinimas. "International scientific conference problems of tax policy". Mokslo darbai. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 13-14. - ISBN 978-9955-19-422-4.

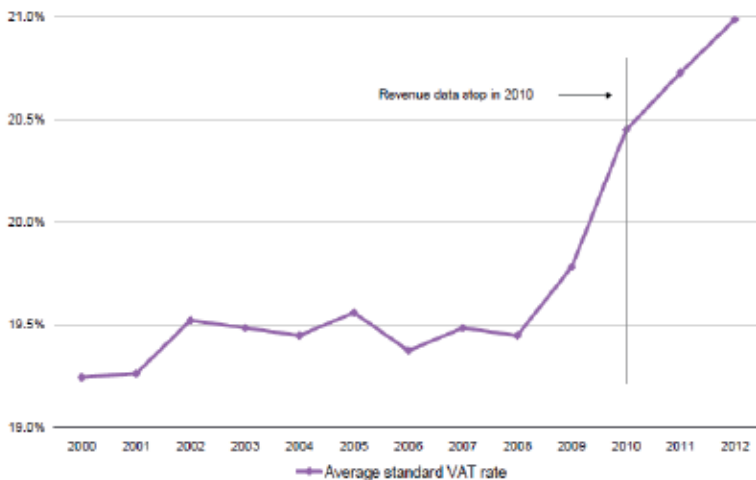
¹⁹ Statistikos departamento duomenys.

²⁰ 2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento rezoliucija su rekomendacijomis Komisijai dėl Sąjungos ekonomikos valdymo gerinimo ir stabilumo sistemos stiprinimo. [2010/2099] (INI).

²¹ PVM tarifo padidinimas smogs viešbučių verslui. URL: <http://www.verslosavaite.lt/index.php/PVM-tarifo-padidinimas-smogs-viesbuociu-verslui.html>, [žiūrėta 2012 11 19].

²² VAT Rates Applied in the Member States of the European Union. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf, [žiūrėta 2012 11 03].

(pradėjo taikyti lengvatinius tarifus), išskyrus Belgiją, Daniją, Liuksemburgą, Austriją, Slovėniją, Švediją. O didžiausias PVM reformas įgyvendino šios šalys: Vokietija iki tol buvusį 16% standartinį tarifą padidino iki 19% (2007 m.); Italija nuo 2011 m. standartinį tarifą padidino nuo 20% iki 21%. Atsižvelgiant į sunkią finansinę Italijos būklę bei per ekonominę krizę žymiai padidėjusia valstybės skola, nuo 2013 m. sausio 1 d. standartinis PVM tarifas bus padidintas iki 22%, siekiant surinkti kuo daugiau pajamų į valstybės biudžetą²³; Vengrijoje nuo 2009 m. pradėtas taikyti lengvatinis 18% tarifas, standartinis tarifas nuo 20% padidintas iki 25%, o 2012 m. padidintas iki 27%.; Lenkija nuo 2011 m. lengvatinius tarifus nuo 3|7 atitinkamai padidino iki 5|8, standartinį - nuo 22% iki 23%; Latvijoje 2009 m. PVM standartinis tarifas didinamas nuo 18 proc. iki 21 proc. Lengvatinis tarifas didinamas nuo 5 proc. iki 10 proc.; Estijoje 2009 m. PVM standartinis tarifas didinamas iki 20 proc. Lengvatinis PVM tarifas didinamas nuo 5 proc. iki 9 proc.

1 pav. Standartinio PVM tarifo vidurkis.

Šaltinis: Eurostat duomenys.

Kaip matoma iš grafiko, analizuojamu laikotarpiu nuo 2008 m. standartiniai PVM tarifai šalyse narėse žymiai padidėjo ir didinami iki šiol, siekiant surinkti kuo daugiau mokestinių įplaukų.

4. PVM IR KITŲ EKONOMINIŲ FAKTORIŲ RYŠYS LIETUVOS ATVEJU.

Siekiant įvertinti PVM priklausomybę nuo kitų ekonominių veiksnių, straipsnio autorės parengė atitinkamus statistinių duomenų skaičiavimus ir ekonometrinio modelio sudarymo pagrindu atskleidė veiksnių tiesioginę ir atvirkštinę priklausomybę.

²³ Die-mehrwertsteuer. URL: <http://www.die-mehrwertsteuer.de/de/news/mehrwertsteuererhoehung-in-italien.html>, [žiūrėta 2012 11 03].

Sudarant modelį pasirinkta tirti endogeninio kintamojo (y) PVM pajamų priklausomybę nuo šių egzogeninių kintamųjų: x_1 – vartotojų kainų indeksas (toliau – VKI), vartotojų prekių ir paslaugų kainų padidėjimas per metus; x_2 – bendrasis vidaus produktas (toliau – BVP) to meto kainomis, mln. Lt; x_3 – valdžios sektoriaus išlaidos to meto kainomis, mln. Lt; x_4 – atitinkamais metais pradėtų įmonių bankroto proceso skaičius; x_5 – nedarbo lygis, %; x_6 – importas, tūkst. Lt; x_7 – tiesioginės užsienio investicijos, tūkst. Lt; x_8 – namų ūkių individualaus vartojimo išlaidos to meto kainomis, mln. Lt; ε – kiti veiksniai.

Sudarant modelį skaičiavimams imami Lietuvos statistikos departamento rodiklių metiniai duomenys nuo 2001 iki 2011 metų. Kad būtų galima palyginti surinktus skirtingus duomenis, taikoma duomenų transformacija, išskyrus nedarbo lygį, kurio duomenys pateikti procentine išraiška.

PVM ir ekonominių faktorių tyrimo eiga:

1. Tiriama PVM ir kitų ekonominių veiksnių koreliacinis ryšys.

Norint išsiaiškinti, ar pasirinktas y – PVM pajamos priklauso nuo kintamųjų $x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6, x_7, x_8$ bei kaip priklauso, reikia paskaičiuoti jų tarpusavio koreliacijos koeficientus. Gauta priklausomybė pateikiama 3 lentelėje:

3 lentelė. PVM pajamų ir ekonominių rodiklių priklausomybė.

	Y	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	x_8
Y	1	0,723	0,926	-0,134	-0,591	-0,482	0,878	0,544	0,038

Koreliacijos koeficiento skaičiavimo išvados:

- **y ir x_1 :** 0,723 – stipri tiesinė priklausomybė. Didėjant PVM pajamoms, didėja prekių ir paslaugų kainų pokyčiai per metus, arba atvirkščiai.
- **y ir x_2 :** 0,926. Egzistuoja labai stipri tiesinė priklausomybė tarp PVM ir BPV. Kuo daugiau surenkama PVM, tuo didesnis BVP to meto kainomis, arba atvirkščiai.
- **y ir x_3 :** - 0,134. Silpna atvirkštinė priklausomybė yra tarp surenkamo PVM ir valstybės išlaidų. Didėjant PVM, mažėja valstybės išlaidos, arba atvirkščiai. Šis apskaičiuotas ryšis atrodytų prieštarauja ekonomikos dėsniui: kuo daugiau gaunama pajamų, tuo daugiau ir išleidžiama. Nepaisant to, priklausomybę galima aiškinti taip: nors surenkamos pajamos iš PVM ir didėja, tačiau nebūtinai išlaidos valstybės funkcijoms įgyvendinti privalo didėti, galimai, gautos didesnės pajamos panaudojamos kitoms sritims finansuoti.
- **y ir x_4 :** - 0,591. Vidutinė atvirkštinė priklausomybė yra tarp surenkamo PVM ir pradėto įmonių bankroto procesų skaičiaus. Tai reiškia, jog didėjant PVM pajamoms, mažėja įmonių bankrotų skaičius, arba atvirkščiai. Šiuo atveju, atsiskleidžia įdomi priklausomybė, autorės šį ryšį interpretuoja taip: darant prielaidą, kad PVM įplaukos didėja tada, kai mažėja tarifas, kas leidžia įmonėms prekes parduoti ir paslaugas teikti mažesniais kainomis, didina vartojimą. Todėl padidėja įmonės pardavimai ir pajamos, dėl to galimai mažėja ir įmonių bankrotų skaičius.
- **y ir x_5 :** - 0,482. Egzistuoja vidutinė atvirkštinė priklausomybė tarp surenkamo PVM ir nedarbo. Didėjant PVM pajamoms, mažėja nedarbo lygis, arba atvirkščiai. Šią priklausomybę galima aiškinti vėl darant prielaidą, kad PVM įplaukos didėja tada, kai mažėja tarifas. Sumažinus PMV tarifą paslaugų teikėjai teiks

daugiau paslaugų, parduos daugiau prekių, turės daugiau klientų ir taip bus prisidedama prie nedarbo mažėjimo, nes klientams aptarnauti reikia kurti naujas darbo vietas. Vadinas: mažesnis PVM tarifas = didesnės PVM įplaukos = mažesnis nedarbas.

- **y ir x_6** : 0,878 - stipri tiesinė priklausomybė tarp PVM ir importo. Koreliacijos ryšys rodo, kad didėjant PVM pajamoms, didėja ir importo pajamos. Tai patvirtina, jog kuo daugiau importo prekių apmokestinama PVM, tuo daugiau surenkama šio mokesčio.
- **y ir x_7** : 0,544 - vidutinė tiesinė priklausomybė tarp PVM ir tiesioginių užsienio pajamų. Tai rodo, jog didėjant surenkamam PVM, didėja ir tiesioginės užsienio investicijos, arba atvirkščiai.
- **y ir x_8** : 0,038 - nereikšminga tiesinė priklausomybė. Didesnės PVM pajamos, didesnės vartojimo išlaidos, arba atvirkščiai.

2. Sudaroma regresijos tiesė apie kurią išsibarsto kintamųjų reikšmės, ryšiu tarp y ir x_2 (kintamasis, turintis didžiausią tiesinę priklausomybę su y). Regresijos tiesės tra-faretas: $y = \alpha + \beta x + \varepsilon$. Parametrai α ir β , kur α yra laisvasis narys, o β – regresijos para-metras, parenkami taip, kad jie būtų arčiausiai y ir x_2 taškų.

Regresijos tiesė: $y = -0,019698156 + 1,350790189x_2 + \varepsilon$.

3. Sudaroma daugialypė regresijos funkcija, kuria aprašoma tiriamojo rodiklio (y) reikšmių priklausomybė nuo kito rodiklio reikšmių kitimo. Sudarant daugialypės regresijos tiesę, palaipsniui atmetami veiksniai, kurie mažiausiai lemia PVM pajamų pokyčius. Duomenys atmetami pagal didžiausią P – value reikšmę. Sudarius galutinę daugialypę tiesinę regresiją, paaiškėja, kad pagrindiniai veiksniai yra nedarbo lygis, importas ir tiesioginės užsienio investicijos.

PVM pajamų pokytis = $-0,0116882x_5 + 0,5248607x_6 + 0,2475766x_7 + \varepsilon$;

4. Siekiant nustatyti, ar regresija gerai suderinta su duomenimis, skaičiuojamas determinacijos koeficientas (D). Kuo D arčiau 1, tuo modelis labiau suderintas. Iš apskaičiuotų duomenų matyti, kad $R^2=0,96$, tai rodo, kad modelis suderintas, nes $R^2=D$.

Tai, kad regresija gerai suderinta su duomenimis patvirtina ir iškelta hipotezė. Hipotezės formuluotė, apskaičiavimas ir rezultatai:

Kritinė reikšmė F_α apskaičiuota pagal Fišerio skirstinį naudojant *Excel* formulę **FINV**. Galutinė formulė: $FINV(0,05;3;6)$, kai pagal nutylėjimą $\alpha=0,05$ (Probability), o $k=3$, $n-k-1=10-3-1=6$ (Deg_freedom1 ir Deg_freedom2), kur n – duomenų skaičius, k – egzogeninių kintamųjų skaičius. F reikšmė apskaičiuota pagal formulę: $F = \left(\frac{R^2}{1-R^2} \right) (n-k-1)$.

R reikšmė paimta iš paskutiniosios regresijos lentelės, kuri lygi R Square reikšmei. Apskaičius gauti tokie duomenys: $F=7,1247538E+01$, $F_\alpha=4,757062664$ Kadangi $F > F_\alpha$, tai H_0 hipotezė atmetama, priimta H_a hipotezė, kuri teigia, kad regresija gerai suderinta su duomenimis.

Pažymėtina, kad šis modelis veiksmingas tik šiam atvejui, nes modelis galėtų kisti priklausomai nuo duomenų imties bei pasirinktų aktualių veiksnių apimties.

IŠVADOS

1. Šiuo metu pagrindinės PVM sistemos tobulinimo sritys yra paprastesnės PVM sistemos administravimo kūrimas, ypač administravimo sąnaudų verslui ma-

žinimas, reglamentavimo sudėtingumo peržiūra atskirose šalyse narėse bei jo suderinamumas, apsaugos nuo sukčiavimo didinimas, įplaukų iš PVM surinkimo bei PVM tarifų tobulinimas. Siūloma panaikinti sumažintų tarifų taikymą, nes mokesčio lengvatos komplikuoja administracinį paprastumą konkrečios šalies atveju.

2. Siekiant sukurti veiksmingesnę PVM sistemą svarbią vietą užima apmokestinimo principų laikymasis. Vadovaujantis teisingumo, administracinio paprastumo, mokesčių įplaukų produktyvumo ir elastingumo bei ekonominio efektyvumo principais galima užtikrinti bendros PVM sistemos stabilumą.
3. Išanalizavus PVM efektyvumą valstybėse pagal pajamų rūšis, matoma, kad šalyse, taikančiose aukštesnį standartinį tarifą, yra didesnis PVM efektyvumas, kuris priklauso nuo vartojimo ir surenkamų mokesčio pajamų.
4. Pastarosios finansų krizės ES metu beveik visos šalys keitė PVM tarifus. Lietuva nuo 2009 metų standartinį tarifą padidino trimis procentiniais punktais, nuo 18 iki 21 proc. Pagrindinė to priežastis, surinkti kuo daugiau pajamų ir padengti vis didėjantį valstybės įsiskolinimą bei biudžeto deficitą, nepasiteisino, nes PVM įplaukos, nors ir padidinus tarifą, žymiai sumažėjo. Didesnes PVM reformas įgyvendino Vokietija, Italija, Vengrija ir kitos ES šalys taip pat siekdamas surinkti kuo daugiau pajamų iš padidinto PVM tarifo.
5. Atlikus PVM ir kitų ekonominių rodiklių tyrimą, gauta, kad mokesčio pajamoms didžiausią įtaką daro importas, tiesioginės užsienio investicijos ir nedarbo lygis. Pažymėtina, kad ši priklausomybė tikslinga tik šiuo atveju, tiriant pasirinktus veiksnius ir atitinkamo laikotarpio duomenis.

LITERATŪTOS SĄRAŠAS

1. 2009 m. spalio 20 d. *BusinessEurope* nuomonė dėl partnerystės siekiant sąžiningos ir veiksmingos PVM sistemos. URL: http://ec.europa.eu/bepa/pdf/monti_report_final_10_05_2010_lt.pdf, [žiūrėta 2012 11 25].
2. 2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento rezoliucija su rekomendacijomis Komisijai dėl Sąjungos ekonomikos valdymo gerinimo ir stabilumo sistemos stiprinimo. [2010/2099] (INI).
3. Būsima PVM sistema siekiama skatinti verslą ir ekonomikos augimą. URL: europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1508_lt.doc, [žiūrėta 2012 10 17].
4. Communication from the commission to the european parliament, the council and the european economic and social committee. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/key_documents/communications/com_2011_851_en.pdf, [žiūrėta 2012 12 05].
5. Davulis G. Lietuvos mokesčių politikos, vykdytos krizės sąlygomis, vertinimas. "International scientific conference problems of tax policy". Mokslo darbai. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 13-14. - ISBN 978-9955-19-422-4.
6. Desai, Mihir A., Hines, James R. Value-Added Taxes and International Trade: The Evidence, 2005, Mimeo, University of Michigan.
7. Dešimt istorinių žingsnių. URL: http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_2/index_lt.htm, [žiūrėta 2012 11 30].
8. Didesnis PVM smogs mėsos verslui. URL: <http://kauno.diena.lt/dienrastis/ekonomika/didesnis-pvm-smogs-mesos-verslui-223868>, [2012 11 19].

9. Elektroninių PVM sąskaitų faktūrų pranašumai, trūkumai ir pokyčiai nuo 2013 metų. URL: <http://www.teisesforumas.lt/index.php/mokesciu-ir-finansu-teise/1961-elektronini-pvm-sskait-faktr-pranaumai-trkumai-ir-pokyai-nuo-2013-met.html>, [žiūrėta 2012 11 15].
10. Europos Sąjungos sutartis 1992. URL: <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm>, [2012 11 12].
11. H. Gabartas EB sutartyje įtvirtintų pagrindinių laisvių įtaka valstybių narių tiesioginių mokesčių teisiniam reguliavimui. Daktaro disertacija: Lietuvos teisės universitetas, 2004.
12. PVM tarifo padidinimas smogs viešbučių verslui. URL: <http://www.verslosavaite.lt/index.php/PVM-tarifo-padidinimas-smogs-viesbuciu-verslui.html>, [žiūrėta 2012 11 19].
13. PVM. Komisija siūlo naują greito reagavimo į sukčiavimo atvejus priemonę. URL: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/semeta/headlines/news/2012/07/20120731_lt.htm, [žiūrėta 2012 11 03].
14. Pridėtinės vertės mokestis. URL: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/tax/article_7322_lt.htm, [žiūrėta 2012 11 13].
15. Rakauskaitė R. Mokesčių sistemos vertinimo teorinis pagrindimas//mokslo darbai. – Kaunas: Lietuvos žemės ūkio universitetas, 2006. - URL: http://www.asu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2006/finansai/Rakauskaite%20Roma.pdf, [žiūrėta 2012 11 15].
16. Revenue Mobilization in Developing Countries. International Monetary Fund, March 8, 2011.
17. Study on reduced VAT applied to goods and services in the Member States of the European Union. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/study_reduced_vat.pdf, [žiūrėta 2012 10 10].
18. On the future of VAT Towards a simpler, more robust and efficient VAT system. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0695:FIN:EN:PDF>, [žiūrėta 2012 10 15].
19. Taxation trends in the European Union. Eurostat statistical book, 2012.
20. The Laffer curve. URL: <http://www.laffercenter.com/arthur-laffer/the-laffer-curve/>, [žiūrėta 2012 11 15].
21. VAT Rates Applied in the Member States of the European Union. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf, [žiūrėta 2012 11 03].
22. Žalioji knyga – PVM ateitis. Paprastesnės, stabilesnės ir veiksmingesnės PVM sistemos kūrimas. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0695:LPDF>, [žiūrėta 2012 11 20].

VALUE ADDED TAX EFFICIENCY ECONOMIC ANALYSIS

Dovilė Sujetaitė, Dovilė Kurtinaitytė-Venediktovienė

Mykolas Romeris University

Summary

It is assumed, that value added tax (VAT) is not only the principle of unanimity, but is harmonized in the European Union (EU) too. However, VAT system defects are often recognizable: excessive administrative VAT burden on business, the VAT system regulatory complexity, inefficient revenue collection from VAT, a big fraud on VAT, the difference in tax rates applied in the member states and the preferential tariff issues. The article also provides charging principles and their application in a particular case of VAT: justice, which provides EU VAT directives correctly transposed into national law, the right regulatory compliance; ease of administration, VAT tax revenue productivity and elasticity, which confirms that VAT revenue on average creates more than half of the revenue collected from the tax (about 52.70 percent), that is about 7.33 percent of GDP; economic efficiency.

The treatise gives an overview of the VAT system in the EU economic crisis environment. The question, how member states have changed the rates of their reasons, are analysed more. In this period, most countries increased the standard VAT rate by a few percentage points, in order to collect more tax revenue from them to cover the budget deficit and other countries debt, which has grown substantially during the critical period. As we can see from Lithuanian VAT system crisis environment analysis, despite the fact, that since 2009 VAT rate has increased, the expected revenue collection failed. The remove of VAT exemptions have also been criticized.

In order to find out from what other economic indicators may vary VAT receipts, conducted econometric research was done. Such economic indicators were chosen: consumer prices index, gross domestic product, government expenditure, processes of bankruptcy started during the year number, unemployment rate, import, foreign direct investment, household individual consumption expenditure. The completed analysis shows, that VAT most affected economic indicators are: import, foreign direct investment and unemployment rate.

Keywords: *value added tax, efficiency, harmonizing, economic analysis, indirect tax.*